

tänkte säkerligen: ett obehagligt ämne! Huru kan man välja ett sådant? Från början hade icke heller jag tänkt, att det skulle äga hvarken den omfattning eller betydelse, jag vid närmare sysslande därmed fann. Anledningen till, att jag beslöt bearbeta det, var, att jag vid anteckningar om andra ämnen fann spottandet ingå såsom ett ofta återkommande moment litet hvarstädes, hvaraf jag slöt till, att det icke kunde vara af så oväsentlig betydelse, som man kanske till en början var böjd att antaga. Låt vara att denna sed från förstone utgjort endast en detalj vid den hedniska gudstjänsten, så hafva vi kanske likväl genom att sammanföra en hel del anteckningar angående denna detalj kunnat gifva densamma en så pass allsidig belysning, att man på denna punkt känner sig hafva fast mark under fötterna, må vara att man kan trefva sig fram blott ett enda litet steg.

Smärre meddelanden.

Fyra sånger från Älfdalen.

1. Versifierad bön, sjungen för utgifvaren i januari 1906 af en hustru i byn Åsen.¹ Bönen har tydligen varit spridd vida omkring i Sverige.²

Nu går jag i säng mäd tålv Guss änglar.
 Twå mig söva, twå mig wäkka,
 twå mina synder utsläcka;
 twå till and,³ twå till fot,
 twå till warågen lið⁴ därimot.
 När wi till sängena gått,
 bejynna wi på Jesum,
 så går oss alltið wäl,
 um lykkan will mäd oss stånda.

¹ Dikterna ha ursprungligen upptecknats med landsmålsalfabet, hvilket emellertid här ersatts med en möjligast fonetisk stafning med vanliga typer.

² Se Hyltén-Cavallius, Wärend och Wirdarne, I, 433—436, tillägg s. XI; II, tillägg, s. XLVI.

³ hand, ⁴ led.

Wem lyser oss i detta us?¹
 Jesus Kristus mäd sitt jus.
 Wem aver diktat salmen?
 Dät aver jungfru Maria djort.²
 Guð wälsingne både barn äg blåmma.
 Guð wälsingne oss allesamman.
 Guð lat ikke döden för dörrena stå.
 Guð lat ikke synden i used ingä.
 Den, sām denna bönen läser
 tri gånger um dag,
 an skall ikke smaka elvetes glöð,
 utan war säker på immelens bröð
 för Jesu Kristi skuld.
 Jesus Kristus är wår broder,
 Jungfru Maria är wår moðer
 mäd sin spira i sin and,
 som aver frälst oss ela³ land.
 Jungfru Maria wänder sig äm,
 sen fikk än si sin tjäraste sän,
 äg på kårseð war an ängder,
 äg i bloðeð war an spänder.
 »Tjära min moðer, gråt ikke så mitjið⁴ över mig.
 Jag aver frälst så många ängkur
 äg faderlösa barn
 ifrån elvetes glöð.»
 Jesus djikk in i örtagården
 mäd swettit watten äg blodiga tårar;
 äg Jesus sade till sin själ:
 »Statt stilla, själ,
 äg striða manligen,
 Ty döden warar evinnerliga.»

2. Psalm, upptecknad i Åsen sommaren 1905. Flera meddelare ha uppgifvit, att psalmen, som fordom sjungits om jularna i Åsen, skulle finnas i *gamsangbotjin*, d. v. s. gamla psalmboken. Emellertid förekommer den ej i 1695 års psalmbok, men väl i Swedbergs psalmbok,⁵ där de här ifrågakommande stroferna lyda sålunda:

1. O Fader wise, Tig wi allesamman, Lofwe och prise, Med frögd och gamman,
 At tu tin skare, Tin' tienare klare, Giör till eldzflammer.

2. Af tine klarhet, Liust och klart the skina. The altid på se, Härligheten tina:
 Tin röst the höra, Och ifrån tig föra, All wishet sina.

¹ hus, ² gjort.

³ hela, ⁴ mycket.

⁵ Se Swedbergs psalmbok 1694, s. 308; jfr Beckman, Svensk psalmhistoria 125 a.

Dessa strofer sjungas ännu i Åsen, men i följande form:

1. O Faðer wise,
wi tig allesamman,
mäd fröjd äg gamman,
låve äg prise,
att tu tin arre,
tin skarre,
tin levandes farre,
djär dig ett slamper. | 2. Tin röst te öra,
äg ifrån tig föra
all wiset sina.
Lust äv klaret stjina,
man alltid får si
ärligeten tina. |
|---|---|

3. Två till vallhorn, s. k. *straut*, sjungna visor på älfdalsmål, som upptecknats i Åsen 1905.

- a. Upp millå bjärgum
 äg Övedals strandum
 wa så bra nåð fok,
 add så goð någ mjok;
 warum dar äg wärmdum oss,
 äg älder farum dedå.

[»Uppe mellan bergen och Älfdalens stränder fanns ett så duktigt folk, som hade så god mjölk; vi voro där och värmdo oss och fara aldrig därifrån.»]

- b. Kullur i buðum
 låt vakkert i strautn.
 Gåssär å skajðum
 tågå brindan å kautn.
 äg åk rätt dajt i knautn.

[»Flickorna i fåbodarna spela vackert i hornet; gossarna på skidorna fånga älgen på språng och åka rätt i knuten.»]

Det märkliga med dessa visor är det, att de nästan ordagrant öfverensstämma med ett par ställen i en af Jac. Svedelius författad bröllopsdikt kallad *Gilliare-Snack* och tryckt i Näsmans Historiola lingvæ dalekarlicæ 1733; med a må jämföras dels början af strof 1:

Ig har hært glâmås um mikid å landi,
 Så ir miog dælt jær å Dalöfues strandi,
 Hur jær ir frækt nåd fok,
 Flæd æd giæf god någ miok;

[»Jag har hört talas om mycket i landet, som är mycket vackert här på Dal-älfvens strand; huru här finnes snällt folk; boskapen ger god mjölk.»]

dels sista versen af strof 3:

og wærmuns og farum ick dedå.

[»och vi värma oss och fara ej därifrån.»]

Med b må jämföras följande passus:

Kullur der omali låt snogt i strauten,
Gosser min skæidum tag brindum å kauten.

[»Flickorna spela ofantligt vackert i hornet; gossarna med skidorna fånga älgarna på språng.»]

4. Till vall-lur, s. k. *båsa*, sjungen visa på älfdalsmål, som upptecknats i Åsen 1905; visan är ännu mycket populär och sjunges allmänt i Älfdalen; i ganska växlande varianter har den varit spridd öfver hela Skandinavien.¹

Tyly tyly Tova.
tålv man i skoga;
stjålltjyre bundå der,
sturuksan stungå der,
gåslrakkan aingd der upp,
mig willd der åg tågå.
Stråkket a skuem,
så småflåð drev laungt a rajse.
Sått mig uppå skalausknaut
åg flukkeð umblan a tyttå
åg fikk jåtå flätår min tyttå.
Så tog ig en finan en wajtan en blaungkan en åst
åg reð upp i tjittan a Kesten.

[»Tyly tyly Tova, tolf man i skogarna; skållkon bundo de, storoxen stungo de, vallhunden hængde de, mig ville de också taga. Jag sprang till skogs, så att småboskapen dref långt bort i skogen. Jag satte mig på afträdesknuten och repade humle åt faster och fick åta grädde hos faster. Sen tog jag en vacker, hvit, glänsande häst och red upp i täppan till Kerstin.»]

I byn Brunnsberg i Älfdalen berättas, att visan uppkommit på följande sätt: En flicka, som vallade på en ö i Siljan, blef anfallen af röfvare, som bundo skållkon etc.; för att ej misstankar skulle uppstå på grund af flickans tystnad, tvungo de henne att spela i luren och sjunga; hon klättrade då upp i en tall och sjöng orden »Tyly ... rajse». När rövarena nu frågade, hvad hon sjöng, fortsatte hon med orden »Sått ... Kesten». En vallflicka på en närbelägen ö hörde hennes sång, och hon blef räddad. — Samma historia berättas i byn Loka i Älfdalen, men här förlägges handlingen till fäbodstället Skråcka i Våmhus.

Lars Levander.

¹ Se Arvidsson, Svenska fornsånger, III, 503 ff.; Dybeck, Vallvisor 3 ff.; Runa IV, 39; Nordlander, Fäbodväs. i Ångermanl. 40 f.; Modin, Härjedalens ortnamn och bygdesånger 125 f.; Hesselman i Sv. turistfören. årsskr. 1900, s. 270; Faye, Norske sagn 224 f.